

STAVBA (PODOBA) STARÝCH MAP

UK PRAHA 23. 10. 2017

Tomáš GRIM

STARÉ MAPY

Staré (nesprávně též nazývané historické) mapy
(plány, glóby) jsou mapové výtvořy vzniklé
před rokem 1850

Historické mapy (plány, glóby) jsou mapy dějepisné.

*Ne každá stará mapa (plán, globus)
je historická-ý (dějepisná-ý)
ale každá historická (dějepisná) mapa
(plán, globus)
může být jednou stará-ý.*

Nosná média

Doložená nosná média starých map jsou kosti, kámen, hlína (následně vypálená), kůže, kůra, dřevo, papyrus, plátno, kov, pergamen, papír...

Nosná média – kost

Nosná média – kov

Nosná média – papír

Úprava papíru starých map

Papír, na kterém je mapa natištěna,
je mapový arch.

V případě starých map zjišťujeme nosné
médium neupravené i upravené.

MAPOVÝ OBRAZ STARÝCH MAP

Prostor, na kterém je vlastní mapa,
označujeme jako:

- mapový obraz
- mapové pole
- zrcadlo mapy

VYMEZENÍ MAPOVÉHO OBRAZU

Mapový obraz nemusí být vymezen,
mapa nemá rám (mapa bezrámová)

Mapový obraz je vymezen rámem
(mapa s rámem)

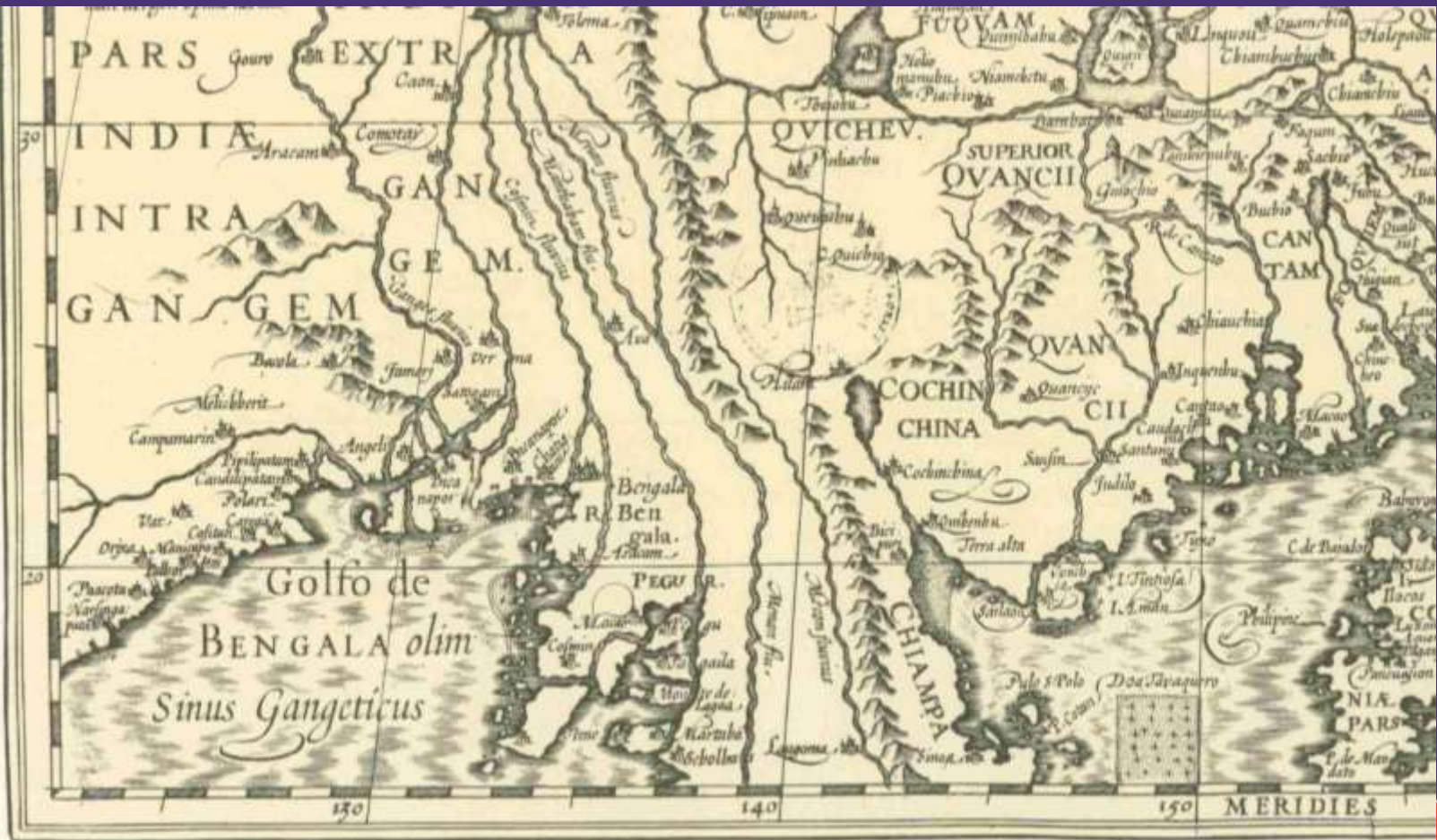

MAPA S RÁMEM VNITŘNÍM A VNĚJŠÍM (OZDOBNÝM)

MAPA S RÁMEM VNITŘNÍM A VNĚJŠÍM (OZDOBNÝM)

VYMEZENÉ PROSTORY V MAPOVÁM POLI

KARTUŠE

PARERGA

KARTUŠE

je prostor v mapovém poli, vymezený více nebo méně zdobeným rámem různého tvaru, určený pro texty jako název mapy, informace o autorovi, vydavateli, mecenáši, věnování, mapovou legendu, poměrové měřítko a další informace

KARTUŠE

s názvem mapy a délkovým měřítkem

Kartuše pro jinou informaci

PARERGA

je prostor v mapovém poli, vymezený zpravidla velmi zdobeným rámem různého tvaru, určený pro texty jako název mapy, informace o autorovi, vydavateli, mecenáši, věnování, mapovou legendu, poměrové měřítko a další informace, doplněný bohatou kresbou, která informuje o představeném území. Jsou to např. pohledy na krajinu, sídla, výjevy ze života obyvatel, zvířectvo, plodiny, výrobky a další...

Parerga

JINÁ VÝZDOBA

znaková (heraldická), vlajková, figurální (postavy skutečné i smyšlené), zvířenu (někdy smyšlenou, nebo pozměněnou) pohledy (veduty) na krajinu, města, vesnice, hrady, plavidla a jiné dopravní prostředky....

ORIENTACE MAPY

určuje orientaci mapového obrazu ke světovým stranám

důvody :

- zvykové (k severu)
- technické (formát atlasu)
- náboženské (Svatá země)
- praktické (orientace podle hvězd, Slunce, směru cesty...)

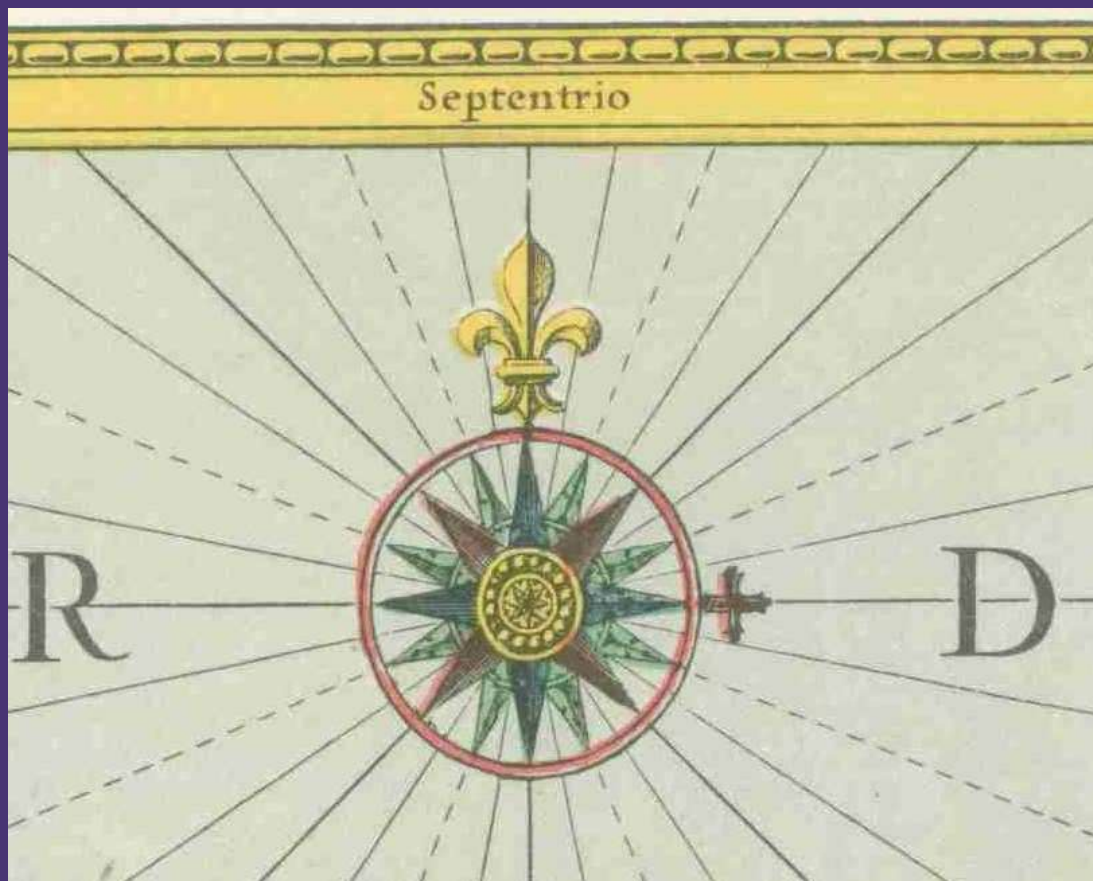
Na starých mapách je dána:

- směrovou růžicí
- popisy při okrajích mapy
- kombinací

SMĚROVÉ RŮŽICE A POPISY

UMÍSTĚNÍ V SYSTÉMU SOUŘADNIC

- zeměpisná šířka

- zeměpisná délka

-

ZEMĚPISNÁ ŠÍŘKA

úhel mezi polorovinou rovníku a polorovinou procházející místem na zemském povrchu

-

ZEMĚPISNÁ DÉLKA

úhel mezi polorovinou základního (nultého)
poledníku
a polorovinou procházející místem na zemském
povrchu

-

ZÁKLADNÍ POLEDNÍK

od :
Kapverdských ostrovů

Azorských ostrovů

Kanárských ostrovů

-

ZÁKLADNÍ POLEDNÍK KANÁRSKÉ OSTROVY

čili

Ostrový Blažených

Insulae Fortunatae

nultý poledník se dotýká mysu Orchilla
na ostrově Hierro (Ferro)

ZÁKLADNÍ POLEDNÍK

s počátkem od Kanárských ostrovů oficiálně zaveden v roce 1634, užíván do roku 1884, definitivně nahrazen nultým poledníkem od Greenwiche roku 1911

Za nejzápadnější výspu označován již Claudiem Ptolemaiem

ZÁKLADNÍ POLEDNÍK

s počátkem od Kanárských ostrovů leží oproti současnému nultému poledníku západně, tedy $-17^{\circ} 39' 46''$, zaokrouhleně $-17^{\circ} 40'$

DALŠÍ POLEDNÍKY

- Greenwie 0 00'

- Paříž 2 20'

Amsterdam 4 53'

Řím 12 27'

Pulkovo 30 19'

Madrid – 3 41'

Lisabon – 9 08'

VÝPOČET MĚŘÍTKA STARÉ MAPY

u většiny starých map není číselné měřítko uvedeno

je nutno ho zjistit výpočtem ze skutečností, které jsou na mapě k dispozici

MĚŘÍTKO MAPY

Měřítko mapy udává poměr zmenšení
mezi vzdáleností v terénu
a její velikostí na mapě.

VÝPOČET MĚŘÍTKA STARÉ MAPY

- 1/ ze vzdálenosti sídel nebo jiných vhodných identických bodů (soutoky vodních toků)
- 2/ z délkového měřítká
- 3/ z údajů a délek zeměpisné sítě – z hodnot poledníkového stupně

Ze vzdálenosti sídel

porovnáváme s moderní (přesnou) mapou

metoda není přesná

Z délkového měřítka

musíme znát hodnoty zobrazených délkových jednotek, zpravidla mílí

a/   obecná německá míle
= 1/15 poledníkového stupně

Z délkového měřítka

musíme znát hodnoty zobrazených délkových jednotek, zpravidla mílí

b/ zeměpisná míle
= $1/15$ rovníkového stupně

Z délkového měřítka

musíme znát hodnoty zobrazených délkových jednotek, zpravidla mílí

c/ námořní míle
= $1/60$ poledníkového stupně na rovníku

METRICKÁ KONVENCE

Francouzské národní shromáždění přijalo metr
v roce 1795

metrická konvence zavedena od roku 1875
(v Paříži)

v českých zemích platná od roku 1876
(ve Velké Británii teprve od 1966)

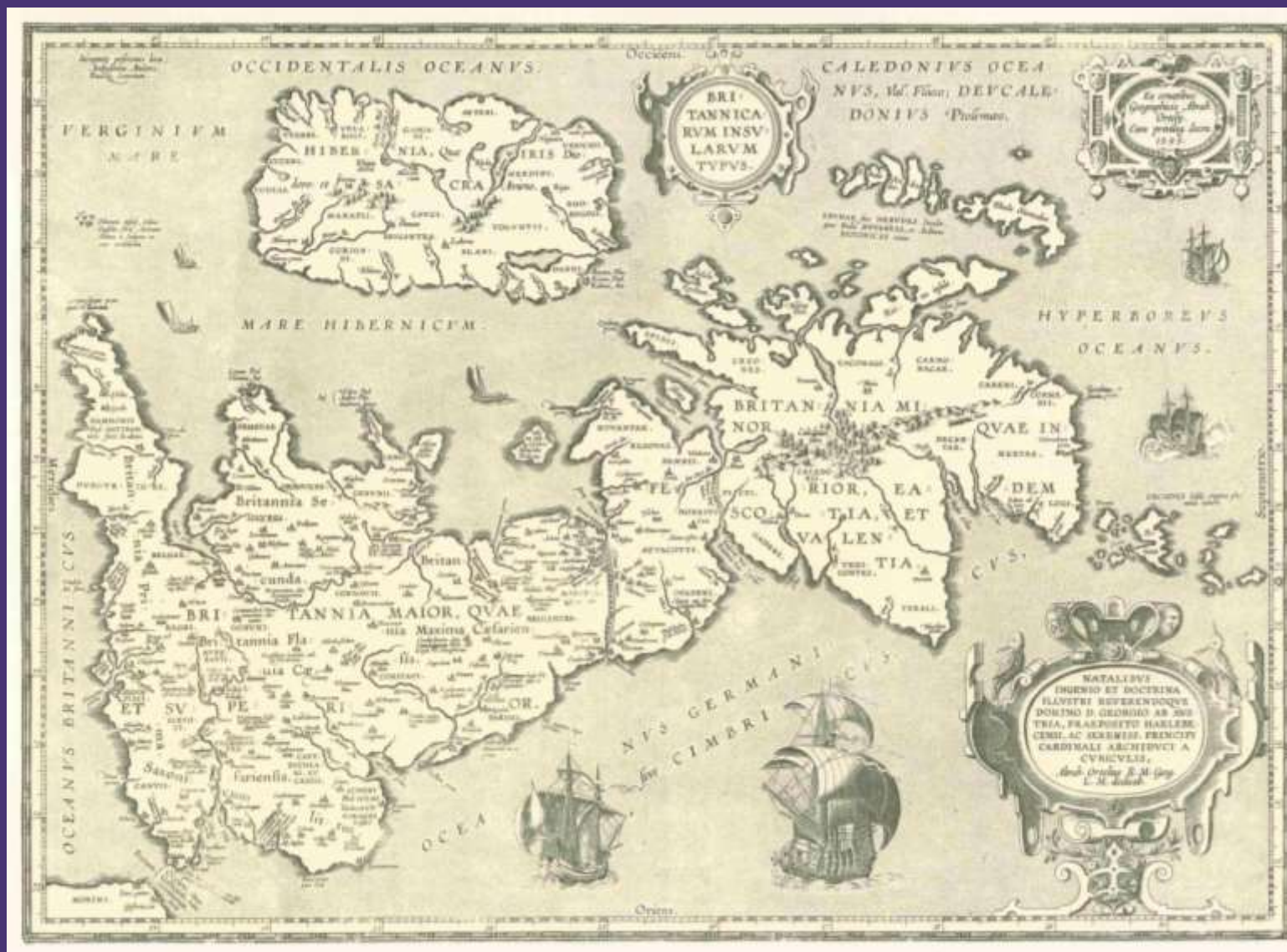
Zeměměřický úřad

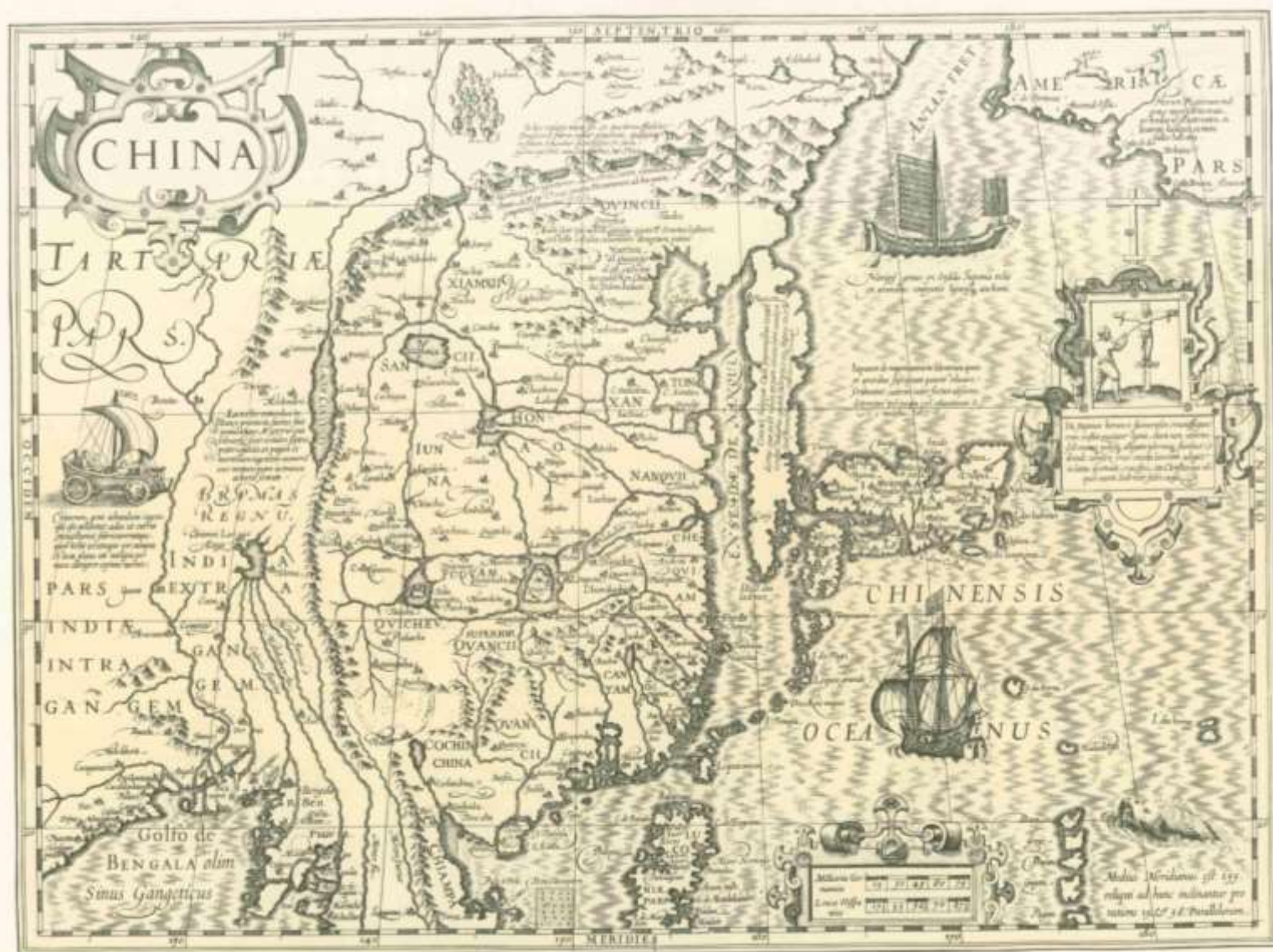

Zeměměřický úřad

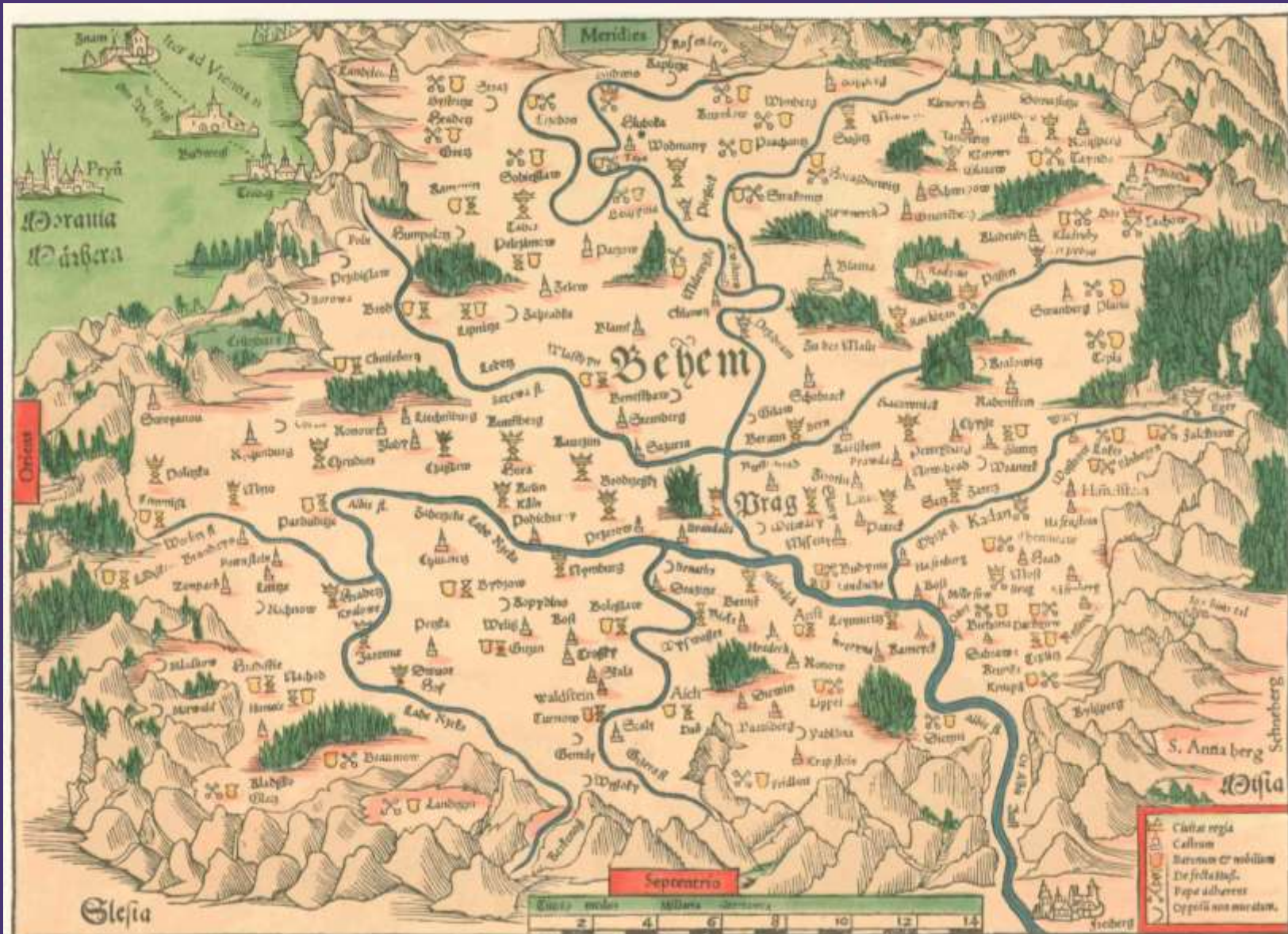

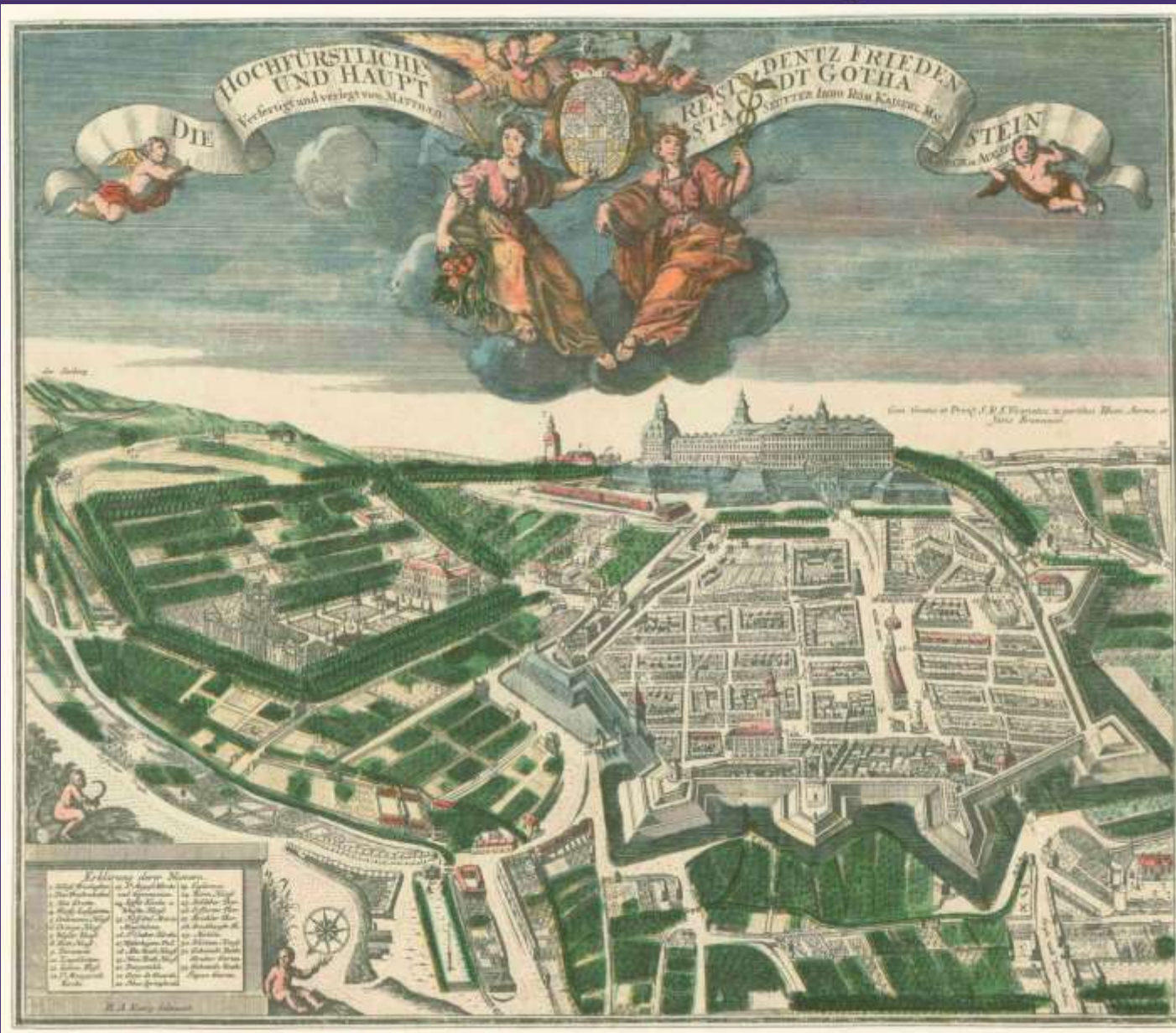
Neu India/mit vielen anstossenden ländern/befunder Schythia/Parthia/Arabia Persia etc.

Zeměměřický úřad

Erklärung dieser Platte

1. Die Festung	2. Die Stadt	3. Die Bastionen	4. Die Gräben	5. Die Wälle	6. Die Citadelle	7. Die Hauptkirche	8. Die Residenz	9. Die Hauptstraße	10. Die Marktplatz	11. Die Hauptbrücke	12. Die Haupttore	13. Die Hauptplätze	14. Die Haupthäuser	15. Die Hauptgärten	16. Die Hauptparks	17. Die Haupttempel	18. Die Hauptdenkmäler	19. Die Hauptstatuen	20. Die Hauptfontänen
----------------	--------------	------------------	---------------	--------------	------------------	--------------------	-----------------	--------------------	--------------------	---------------------	-------------------	---------------------	---------------------	---------------------	--------------------	---------------------	------------------------	----------------------	-----------------------

DĚKUJI VÁM ZA POZORNOST!

tomas.grim@cuzk.cz